

Mümtaz (Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Huzur" adlı Romanı) Duygusal

Karakter Hayata önce babasını sonra da annesini kaybederek yenik başlayan Mümtaz, amcaoğlu İhsan tarafından yetiştirilir. Kendisi İhsan'ı örnek almış, Galatasaray Lisesi mezunu ve Şeyh Galip üzerine roman yazmaya çalışan bilgili, kültürlü ve sanata düşkün biridir. İç dünyasında dış dünyada yaşadığından daha fazla olay yaşayan başkahramanın, yaşamı algılama sürecindeki huzursuzluğu kendi algı sisteminin bir parçasıdır. Kadınlara duyduğu ilgi ve Nuran'a kavuşamama duygusu ile kendine bu dünyada türlü dert edinen Mümtaz, mahrumu olduğu saadeti bulduğunu sansa da bir şeylerin eksik kaldığını ve endişelerinin sona ermediğini geç fark eder. Huzursuz, mutsuz ve tedirgin kişilik özellikleri gösterir.

Aktiviteler Mümtaz genellikle kitap okuyarak, düşünerek, yeğenlerini avutmağa çalışarak zaman geçirir. Ailesi öldükten sonra çok kez yalnız kalıp kendi kendine konuşan Mümtaz, İhsan'ın hastalığı dolayısıyla kontrat yenilemek, kiraları almak gibi İhsan'ın basit işlerini yüklenir. Bazı günler yolda yürürken bazı günler de uçurumun kenarında, sahilde uzaklara dalar. Mümtaz'ın aşk hayatı da iç dünyası gibi karışıktır. Nuran'ın kızı ile bir türlü yıldızı barışmayan Mümtaz, Batı edebiyatında okunmadık yazar bırakmaz. Kendini sanata ve şiire adar. Kitap vazar dolayısı ile de edebiyata ve İhsan dolayısı ile tarihe ilgisi vardır. Şeyh Galip'in hayatını konu alan bir doktora tezi üzerinde çalışmakta ve yazarlık yapmaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Düşünceli Ailesi bu dünyadan göçtükten sonra yanına sığındığı amcasının oğlu İhsan hastalandığında sadece hasta ile ilgilenmekle kalmaz aynı zamanda yengesi ve diğer çocuklarla da ilgilenmeye koyulur. Kendini onlara yardım etmekte zorunlu hisseder. Hatta onların üzüntüsünü canı gönülden paylaşır ve hep onları düşünür: "Bu sabah, tren düdüklarının büsbütün başka korkularla kanattığı uykusundan, Mümtaz gene bu üzüntü ile uyandı. Saat dokuza yaklaşıyordu. Bir müddet yatağının kenarına oturup düşündü."

Duygusal/Hassas Mümtaz, hem zihni hem de hissi olarak son derece duygusal, derin ve felsefik bir yapıya sahip olmakla beraber, sürekli küçüklüğünü, hayatını, çevresini ve daha fazlasını sürekli sorgular bir haldedir. Herkes için düşünecek bir bakış açısı bulunan karakterin, insanların hayatı ile doğrudan bağlantılı olması samimiyetinin ve ne kadar aslında anlaşılmadığının göstergesi gibidir. Sürekli düşünür, üzülür veya içlenir: "Bu ölümün arkasında da bir türlü dolduramadığı uzun bir boşluk vardır. Belki de çocuk bu sıkıntı günlerini hatırlamağa çalışsa çalışsa zihninde bu zaman boşluğunu kendisi yaratmıştı..."

Kültürlü/Bilgili Mümtaz, bilgisine bilgi katan sanata ve edebiyata düşkün kültürlü, bilgili biridir. İhsan sayesinde pek çok şey öğrenen Mümtaz, Baki'yi, Nef'i'yi, Naili'yi, Nedim'i, Galib'i, Dede, İtri okur. Baudelaire'i ve daha niceisini merakla, ilgiyle okur: "O günden beri Mümtaz Baudelaire'i elinden bırakmadı. Neden sonra sevdiği şairin yanına Mallarme ile Nerval geldi. Fakat genç adam onları tanıdığı zaman yolunu tayin edebilecek, seveceği şeyleri sevebilecek yaştaydı."

İnancı Zayıf Savaş döneminin etkilerini inancında yaşayan, sade ve insanca bir yaşama olan özlemi ile hayata bakan Mümtaz, kimi zaman da Tanrı sorgusu içerisindedir. Özellikle dini konularda tam yetkinliği olmayan Mümtaz, doğaya ve hayata bakış açısı olarak son derece yumuşak iken onların yaratıcısı Allah ile olan ilişkisinde uzak kalmayı tercih eder. Allah'tan bir şey istemeyip, gündelik işlerine onu karıştırmak istemez. Dualarının çoğunun olmamasından kaynaklı üzüntü ile daha fazla düşünmek istemediği için kendi uzak tutar: "Hayır, Allah'tan bir şey istemeyecekti artık. Onu kaderiyle veya ömrünün arızalarıyla karşılaştırmıyacaktı. Çünkü istediği şey olmazsa kaybı iki misli olacaktı."

Tereddütlü Manevi dünyası çökmüş, sevdiği herkesi bir bir kaybeden Mümtaz için çelişkiler normal sayılmaktadır. Tereddütlerle ve amalarla dolu bir arayış içerisinde iken ruhi olarak da ardı arkası kesilmeyen gündelik endişelerle doludur. Bu nedenle de kendisi ile ve etrafındakilerle çelişki içerisindedir. Nuran'a ısrarcı olmayışı, Suat'a bakış açısı bize Mümtaz'ın tereddütlerini gösterir niteliktedir: "Bu iki haddin arasında, uçurum kenarlarında şiddetli uyanışlarla dolu bir somnambul hayatı vardı. Bu iki zıt ruh haletinin arasından etrafla konuşur, dersini verir, talebelerini dinler, yapacaklarını tarif eder, dostlarının işleriyle uğraşır, yakalandığı zaman münakaşa eder, hulasa kendi hayatını yaşardı."

Mutsuz/Ümitsiz Yaşadığı kaybedişler, çok değer verdiği İhsan'ın hastalığı, şehrin işgal acısını hissetmesi ve ayrılık karşısındaki çaresizliği umut dünyasını daha da karanlık bir hale çevirdiği için mutsuz ve ümitsizdir. Tüm bu olumsuz düşünceler hayatta kendisi için artık yapacak başka bir çare kalmadığının göstergesi olduğu için de Mümtaz kendi kabuğuna çekilmeyi uygun görür. Kaderine boyun eğen, güçsüzlük hissiyatı ile Mümtaz'ın gelecekte de beklentisi yoktur: "Bütün çocukluğu bu cadde ile etrafındaki sokaklardan ona doğru geliyordu. - Bir mahallesi, bir evi, itiyatları, dostları olmak, onlarla beraber yaşamak ve onların içinde ölmek...- Kendisine gelecek günleri için hazırladığı bu hayat çerçevesi bir türlü içine yerleşmedi. Zaten hiçbir düşüncesinde devam edemiyordu."

Huzursuz Genel olarak sürekli çaresiz bir çırpınış içerisinde kendi kendine konuşan veya hayatı anlamlandırmaya çalışırken bulunan Mümtaz, huzursuz bir karakterdir. Başta İhsan'ın hastalığı ile derinden etkilenmiş ve bundan dolayı da huzursuz iken sonda da ona ilaç almak için çıktığında yine aynı huzursuzluktadır. Belki Nuran'la ilişkisinin bitmiş olması, Fatma'ya kendini sevdirememesi veya savaş öncesi radyo haberlerindeki gelişmeler de ondaki huzursuzluğunun sebebi olabilir: “Acaba her şeye böyle kayıtsız mıyım? Dünyayı bir daha kendimde kuramayacak mıyım? Bir daha hatıralar bende konuşmıyacak mı?- -Yoksa kendi kontrolüm altında iken çıldırıyor muyum? Böyle göz göre göre...”

Tatminsiz Mümtaz esasen Nuran'ı seviyor görünse de başka kadınlara karşı da cinsel arzu hissedebilen bir erkektir. Bastırılmış cinsel dürtüleri bulunan Nuran'la yaşadıklarından tatmin olamayan karakterin İclal'den de etkilenir: “Hakikaten bu kızda hoşuna giden bir taraf vardı. Zalim, şımarık, hodbin, beyinsiz, fakat güzeldi. Bir meyve gibi tatlı ve çekiciydi. Onu beğenmek, sevmek, arzu etmek için hiçbir hazırlığa ihtiyaç yoktu. Kumral saçların daima değişen, daima dalgalı çerçevesinden bu yüzü kendine doğru çekmek, bu dişlerin parlıtısını öperek, ısırarak kapatmak yetişirdi. Kuyu gibi fakat aydınlık, lezzetli bir an...”

Nevrotik Mümtaz'ın yaşadığı sürekli endişe, duygusal istikrarsızlık ve ruhsal buhranlar kendisini nevroitik bir bozukluğa doğru iter. Sürekli kendi kendine konuşur. Suad'ın intiharı ve Nuran'ın ayrılması neticesinde yaşadığı derin üzüntü ile halüsinasyon görmesi ve hayaletlerle konuşması kişiliğindeki bozukluğu gözler önüne serer: “Mümtaz bir daha güldü; fakat gülüşünün çok sinirli olduğunu da farketti. -Bu olmaz! dedi. Sen bir ölüsün. Yani insansın -tekrar düşüncesini tashih etmek ihtiyacını duydu. -Ölülerle konuşmak o kadar güç oluyor ki...- Yani insandım, demek istiyorum. Hâlbuki bu iş asıl meleklerin işidir.”

Kıskanç Adile Hanım'ın da kendilerinin mutlu olmasını istememesi ve çevirdiği hilelerle Mümtaz ile Nuran'ın ilişkisi bozulmaya başlar. Bir gün Adile'nin ayarladığı bir gecede Suat ve Nuran ile beraber İstanbul'un kalabalık bir gazinosunda geçirdikleri gecenin haberini alan Mümtaz çılgına döner. Nuran'ın meşguliyeti ve seçimi Mümtaz'a acı verir, tüm saatlerini Nuran'ı tüm benliği ile kıskanarak geçirir: “Bu kıskançlıktı. Aşkın öbür çehresi olan kıskançlık. Bütün hazların ve saadetlerin, bizi mesut eden tebessümlerin, ahitlerin, ümitlerin tekrar gerisin geriye dönüp, keskin bıçaklar, çok sivri neşterler halinde içimize saplandığı kıskançlık.”